بە بەنەی دەستپێکردنی ساڵێکی نوێی خوێندن.. نووسینی – سامی المالح

لە زۆربەی زۆری وڵاتانی دونیا، لەم ڕۆژانەدا، سەدان ملیۆن منداڵ و هەرزەکارو گەنجان، ڕوو لە قوتابخانە و خوێندنگا و زانکۆکان دەکەن. منداڵان و گەنجان ئایندەی میللەتان و مرۆڤایەتین، بۆیە دەبینین ئەو وڵات و میللەتانەی کە چاویان لە ئایندەیەکی باشترە، هەموو ساڵێک لە کێبرکییەکی هەمەلایانەن بۆ باشترکردن و پەرەپێدانی، نەک تەنها قوتابخانەکان و زانکۆکان، بەڵکو لە باشتر کردنی تەواوی سیستەمی پەروەردە و فێربوون وخوێندندا.
لەو وڵاتانەی گرنگی بە گۆڕانکاری و پێشکەوتن دەدرێ، هیچ گومانێک لای دەوڵەت و حکومەتەکان و کۆمەڵگادا نیە لەوەی کە پەروەردەی نەوەی نوێ و بنیاتنانی مرۆڤی باوەڕ بەخۆ و بە زانست و بە ئایندە، فاکتەرێکی هەرە سەرەکی و گرنگ و کاریگەری گۆڕانکاری و پێشکەوتنە. ئەو فاکتەرە لە ڕاستیدا، گەلێک لە سامان و سەروەت و نەوت و سیاسەت و بازاڕی نەتەوە پەرستی و نیشتمان پەروەری بەتاڵی بە ناوەڕۆک و دوور لە کردارو بیرکردنەوە وداهێنان، کاریگەرترو گرنگترە. نموونەی وڵاتانی وا زۆرن. بۆ ناساندن و زانینی زیاتر لەسەر ئەو وڵاتانە تەنها ئەوەمان بەسە کە ئاوڕێک لە ژیانی ڕۆژانەمان بدەینەوە، جا دەبینین کە هەموو ئەو پێداویستی و بەرهەم و شتانەی ئێمە بەکاری دێنین و ژیانمانی پێ بەڕێوە دەبەین، لە هەموو بوارەکان و ئاستەکاندا، و زادەی ئەو وڵاتانەیە کە مرۆڤەکانیان فێردەبن و کار دەکەن و بەرهەم دێنن و نوێکاری دەکەن و داهێنانی ڕۆژانە تۆمار دەکەن.
ئەی وڵاتی ئێمە؟
منداڵەکانمان و گەنجانمان ڕوو لە چ جۆرە قوتابخانە و زانکۆ دەکەن؟ چ ژینگەیەکی پەروەردەو فێربوون چاوەڕێیان دەکات؟ مامۆستاکانیان تا چ ڕادەیەک ئامادە و ئاسوودە و پڕ چەککراون بە زانست و ئاکامەکانی توێژینەوەو گۆڕانکاریە خێراکانی زانیاری و زانست و هونەری پەروەدە و فێربوون و بیرکردنەوەی ئەڕێنی؟ چی کراوە بۆکۆتاییهێنان بە کێشەی ژیان و مووچە و دیسپلین و شکۆ و ئاست و جێگای کۆمەڵایەتیان؟
ئایا ژمارەی قوتابخانەکان بەشی ژمارەی قوتابیان و خوێنکاران

دەكات؟ ئايا ئەو قوتابخانە حكوميانەى هەن پێداويستيەكانى خوێندن و فێربوون و ئارامى وپێشكەوتنى خوێنكارانيان تێدايە؟ ئايا ناوەڕۆكى بابەتەكانى خوێندن لەگەڵ ڕێڕەوى گۆڕانكاريەكان و پێداويستيەكانى كۆمەڵگا و ژيانێكى باشتر گونجاون و بەردەوام پێشدەكەون؟

ديارە كێشەكان زۆرن، بەڵام كێشەى سەرەكى ئەوەيە كە وڵاتێك يان هەرێمێك نەخشەو پلانيكى ڕوونى، چ نزيك چ دوورمەودا، نەبێت و، ئامانجەكانى دوورو نزيكى ديار نەبن و، هيچ هەڵسەنگاندن و بيركردنەوەى ڕەخنەگرانە بە كارەكان، لە تەواوى سيستەمەكە لە ئارادا نەبێ.

بێ گومان ڕۆژانە كارێكى زۆر دەكرێ، كارمەندى دڵسۆز و مامۆستاى بەتوانا و بوێر زۆرن و ڕۆژانە لە ناو هەموو بوارەكاندا، بە خۆشى و ناخۆشيەوە، كۆششى خۆيان دەدەن و خزمەتێكى بەرچاو و مايەى شانازى بە منداڵان و قوتابيان و كۆمەڵگا دەكەن. باشە بۆ ئەو كارانە ديار نەبن و نەبنە بنەما بۆ گۆڕانكارى و پەرەپێدان و نەخشە دانان بۆ نوێسازى؟

ئەوەى ئەزموونە جيهانيەكان سەلماندوويانە و ئێستا لاى هەموان بۆتە زانيارى ئەوەيە:

پەروەردە و فێربوون و خوێندن، تەنها و تەنها لە كەژێكى ئازاد و بيركردنەوەى ڕەخنەگرانە و زانست وڕێز لێنان لە مامۆستا و خوێنكار و دامەزراوەكان پێشدەكەوێ، تەنها ئەو ڕێگايەيە وڵات دەخاتە نێو پرۆسەى هەستانەوە و ميلەتێك دەگوازێتەوە بۆ قۆناغى هيواو كاركردن و چارەسەركردنى كێشەكان.

بە حزبى كردنى فێركردن و پەروەردە، يان بە ئايديۆلۆجيا خنكاندنى، يان بە سنوورداركردنى بيركردنەوە و ڕەخنەى بنياتنەر و شەيدايى بە نوێكارى و دۆزينەوەى شتى باشتر و نوێتر، يان بە بازاركردن و بزنسكردن و تايبەتكردن بە دەوڵەمەندەكان و چينێكى كەمينە، لە ڕاستيدا ڕێگايەكە بۆ كوشتنى هيواو ئايندە و لەناو بردنى دەرفەتى پێگەياندن و بنياتنانى ئەو مرۆڤەيە، ئەو نەوەيەيە كە بتوانێ بەخۆشەويستى و دڵسۆزى و تواناى زانستى و بڕوا بە خۆ و بە كارامەيى هێزو هزرو داهێنان، ڕۆژگارێكى گەشەتر و باشتر بۆ خۆى و بۆ نەتەوەى و وڵاتەكەى و مرۆڤايەتى زامن بكا.

زۆر گرنگە كۆمەلگا ئاگادار بێ لەوەى بە ساڵى نوێى خوێندن چى كراوە. ديارە دەبێ شت كرابێ! بۆ نموونە چەند قوتابخانەى نوێ بنياتنراوە، چەند مامۆستاى نوێ دەست بەكار دەبێ؟ لەسەر ڕۆشنايى هەڵسەنگاندن و ديراسەكردنى ئەنجامەكانى هەمەلايەنەى پار ساڵ، چ بڕيارى نوێ دراوە؟ چ گۆڕانكارى دەكرێ؟ چى و چ بوارێك و شوێنێك و

لە چ کاتێکدا نوێ دەکرێتەوە؟

بە بۆچوونی من وەک هاوڵاتییەک و مامۆستایەک، هەر کەسێک، هاوڵاتی ئاسایی، یان هوشیارو ڕۆشنبیر، یان ئەکادیمی، یان سیاسەتمەدار، یان لەپرسراو و کاربەدەستی ناو دەوڵەت و حکومەت، یان لە سەرەوە و ترۆپکی دەسەڵات و بڕیار بەدەست، ئەگەر بەکردەوە، ئەوەندەی لە توانایدا هەیە، کار بۆ باشتر کردنی پەروەردە و قوتابخانەکان وژیانی مامۆستا نەدا، مەحاڵە بەڕاستی ودروستی دەسەزی ئایندە بێت. مەحاڵە بتوانێ گۆڕانکاری ڕاستەقینە ئەنجام بدا، ماحاڵە ئامانجەکانی میللەتەکەی و وڵاتەکەی بەدەست بێنێت.

مێژوو سەڵماندوویەتی، لە دەیان وڵاتی ئەم جیهانەدا، هیچ گۆڕانکاری ستراتیجی و دوور مەودا و گەیشتن بە ئامانجەکان نەهاتۆتە دی بێ بنیاتنانی مرۆڤ، بێ زانست، بێ سیستەمێکی باشی پەروەردە و فێربوون و فێرکردن، بێ بەرزکردنی جێگا و ئاستی ژیانی مرۆڤ و ڕێز گرتن لە مامۆستا بە هەموو پلەکان و لە هەموو ئاستەکانی خوێندندا.